

УДК 339.54:521.6.033(477+438)

Łukasz Wojcieszak

Znaczenie i perspektywy polsko-ukraińskiej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa naftowego w kontekście realizacji rurociągu Brody-Adamowo

The paper deals with oil security in relations between Poland and Ukraine. A key problem in this relationship is construction of a pipeline linking Brody and Adamowo. This investment is considered crucial for energy strategy and diversification of oil supply directions, however its economic sense and cost effectiveness are questionable. The paper presents both the reasons for this investment, the potential benefits of its implementation as well as the weak sides of the project and possible prospects for the pipeline. According to the author it is questionable whether enough oil will flow through the planned pipeline to make this investment profitable. In particular it is problematic to ensure a secure and stable supply of raw materials. Recently, however, there is more and more interest in the export of oil through the Ukrainian territory from Azerbaijan, that has rich deposits of raw materials. In order to increase energy security of Poland and Ukraine new delivery routes of hydrocarbons should be created. Poland and Ukraine should benefit from the geopolitical position of their states, considering both economic and political determinants. In the fast-changing reality, exemplified by the option to deliver oil from Iran, it is important to ensure a variety of tools and alternatives to increase flexibility.

Key words: oil security, Poland, Ukraine.

Problematyka dotycząca współpracy Polski i Ukrainy w sferze bezpieczeństwa naftowego jest tematem niezwykle istotnym i aktualnym. Oba sąsiadujące ze sobą państwa wciąż zmagają się z problemem zapewnienia sobie stabilnych dostaw ropy naftowej, starając się przy tym zmniejszać znaczenie Rosji jako importera. W kontekście tytułowej współpracy istotne jest w szczególności wspieranie przez Polskę dywersyfikacji dostaw ropy naftowej na Ukrainę, jednak równie ważne jest wzięcie pod uwagę wszystkich aspektów planowanych działań. Stąd

też niniejsze opracowanie posiada duże znaczenie praktyczne, ukazując ekonomiczne i polityczne aspekty analizowanego przedsięwzięcia.

Celem artykułu jest przedstawienie szans współpracy między Polską i Ukrainą w zakresie bezpieczeństwa naftowego w aspekcie budowy rurociągu naftowego Brody-Adamowo, będącego częścią Euro-Azjatyckiego Korytarza Transportu Ropy Naftowej. Łączyłby on naftociąg Odessa-Brody z systemem rurociągow przesyłowych „Przyjaźń” na terytorium Polski. Dzięki tej inwestycji surowiec z obszaru Morza Kaspijskiego mygłby być dostarczany do Płocka, Gdańska, a także na Zachód Europy. Prezentowane w artykule problemy są aktualne; obecnie czynione są starania o realizację tytułowej inwestycji.

Zadaniem opracowania jest ukazanie szans oraz barier, które aktualnie stoją przed oboma państwami w sferze bezpieczeństwa naftowego, zwłaszcza odnośnie wspomnianej inwestycji. W opracowaniu dominować będzie opis, a także metoda prognostyczna. Przedstawione problemy, głównie z uwagi na ich aktualność, nie były jak dotąd tematem opracowań naukowych, stąd też mają w głównej mierze charakter nowatorski. Zdaniem autora należy zadać pytanie o celowość realizacji projektu Brody-Adamowo w kontekście przemian, jakie zachodzą na światowych rynkach ropy i w sferze politycznej.

Geneza rurociągu Brody-Adamowo

Dla polsko-ukraińskiej współpracy w obszarze bezpieczeństwa naftowego zasadnicze znaczenie posiada możliwość zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego obu państw poprzez realizację projektu budowy łączącego je rurociągu. Inwestycja ta budzi jednakże istotne wątpliwości z uwagi na jej celowość i opłacalność. Rurociąg Odessa-Brody powstał, aby przesyłać kaspijską ropę na Zachód, wykorzystując tranzytowe znaczenie Ukrainy, będącej z racji swojego położenia, obszarem geopolitycznej rywalizacji pomiędzy Zachodem oraz Rosją [11, s. 15]. Dla USA od lat istotne jest powstrzymanie Rosji przed odbudową jej strefy wpływu [2, s. 41], z czego wynika poparcie dla wykorzystywania kaspijskiego gazu.

W 2004 roku powstało Międzynarodowe Przedsiębiorstwo Rurociągowie „Sarmatia”, utworzone przez przedsiębiorstwa PERN „Przyjaźń” (reprezentujące stronę polską) i „Ukrtransnafta” (ze strony ukraińskiej). Celem przedsiębiorstwa było przedłużenie rurociągu Odessa-Brody do Polski. W 2007 roku do projektu dołączyli partnerzy z

Azerbejdżanu (SOCAR), Gruzji (GOGC) i Litwy (Klaipėdos Nafta). Mający powstać rurociąg miał być częścią przyszłego Euroazjatyckiego Korytarza Transportu Ropy Naftowej [5], umożliwiającego import ropy spoza Federacji Rosyjskiej i cieszącego się wsparciem ze strony Komisji Europejskiej.

Znaczenie inwestycji

Projekt rurociągu naftowego z Brodów na Ukrainie do Adamowa zakładał początkowo powstanie magistrali do końca 2015 roku. Realizacja inwestycji miała umożliwić od 2016 roku transport do Polski z Azerbejdżanu nawet 10 mln ton ropy rocznie. W lipcu 2013 roku plan budowy rurociągu Brody-Adamowo znalazł się wśród 35 „Projektów wspólnego zainteresowania” (PECI), zatwierdzonych przez Radę Ministrów Wspólnoty Energetycznej. Uzyskanie tego statusu miało pozytywnie wpłynąć na realizację projektu, m.in. poprzez zwiększenie jego atrakcyjności inwestycyjnej, uproszczenie procedur uzyskania odpowiednich pozwoleń, a także zaangażowanie mechanizmów wsparcia ze strony UE. Należy zaznaczyć, że w marcu 2015 roku nadzwyczajne zgromadzenie wspólników MPR „Sarmatia” zdecydowało o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki. Środki z podwyższenia kapitału zakładowego przeznaczono na realizację zadań związanych z przygotowaniem projektu budowy rurociągu Brody-Adamowo [7]. Długość planowanego ropociągu miała wynieść 371 km, z czego 120 km zlokalizowane byłoby po stronie ukraińskiej, a 251 km po stronie polskiej. Według planów z początku drugiej dekady, rurociąg Odessa-Brody-Płock miał po 2021 roku tłoczyć nawet 30 mln ton ropy rocznie [4].

Ropociąg łączący Brody z Adamowem jest postrzegany jako brakujące ogniwo euroazjatyckiego korytarza, umożliwiające zapewnienie stałych dostaw ropy naftowej z regionu Morza Kaspijskiego do odbiorców europejskich. Inwestycja ta łączyłaby polski (europejski) system przesyłu ropy naftowej z systemem ukraińskim, umożliwiając jednocześnie połączenie północnej i południowej nitki rurociągu „Przyjaźń” na terenie UE. W rezultacie realizacji inwestycji powstałoby trzecie źródło umożliwiające dostawy ropy naftowej (po rurociągu „Przyjaźń” i terminalu w Gdańsku). Rurociąg Brody-Adamowo miałby podnieść bezpieczeństwo energetyczne Europy w zakresie dostaw ropy naftowej poprzez dywersyfikację źródeł i dryg dostarczenia tego surowca,

umożliwiając jego dostarczanie z regionu Morza Kaspijskiego do polskich rafinerii oraz jej tranzyt w kierunku krajów nadbałtyckich i Niemiec. Ropociąg wzmocniłby bezpieczeństwo energetyczne Ukrainy, gdyż mygłby on być wykorzystywany nie tylko w bezpośrednim, lecz i w rewersyjnym kierunku, pozwalając w sytuacjach kryzysowych, skutkujących zakłóceniem dostaw surowca z Morza Czarnego i Rosji, dokonywać zaopatrzenia Ukrainy oraz innych państw europejskich z kierunku Morza Północnego i Bałtyckiego. Projekt sprzyjałby zarazem zmniejszeniu ruchu tankowcyw przez cieśniny Bosforskie i Duńskie, ograniczając przez to zagrożenia dla środowiska związane z emisją spalin oraz awariami statkyw. Infrastruktura towarzysząca miałaby obejmować stację pomp w Brodach, stacje zaworowe oraz system sterowania SCADA, w ramach ktryej wzdłuż rurociągu zostałby ułożony światłowyd [9]. Polska mogłaby przy tym magazynować importowaną w ropę w magazynach w Adamowie. Możliwe jest także wykorzystywanie połączenia (w aspekcie całego euroazjatyckiego korytarza) jako atutu w relacjach z Rosją [3, s. 341].

Perspektywy realizacji projektu

W 2016 roku projekt transportu ropy naftowej w obszarze myrz Kaspijskiego, Czarnego i Bałtyku powrycił do bieżącego dyskursu politycznego. Prezydent Azerbejdżanu Ilham Alijew stwierdził, że wraz z prezydentem Ukrainy Petrem Poroszenką polecił wznowienie projektu rurociągu Odessa-Brody. Azerbejdżan dostarcza na rynki europejskie duże ilości swojej ropy, stając się krajem tranzytowym dla państw leżących na wschodnim wybrzeżu Morza Kaspijskiego. Według prezydenta Azerbejdżanu, wznowienie projektu stworzyłoby dobre możliwości transportowe, łącząc Morze Kaspijskie, Czarne i Bałtyk. Jak zaznaczył, istnieje tam potencjał dla współpracy, a rola korytarza transportowego jest dla współpracy kluczowa. Odnosząc się do stanowiska prezydentyw Azerbejdżanu i Ukrainy, rzecznik prasowy PERN, Roman Gyralski, podkreślił znaczenie projektu Euro-Azjatyckiego Korytarza Transportu Ropy Naftowej, akcentując podjęcie decyzji MPR „Sarmatia”, dotyczącej aktualizacji studium wykonalności tego przedsięwzięcia. Rzecznik podkreślił zarazem, że aktualizacja była niezbędna ze względu na duże zmiany, jakie zaszły w otoczeniu zewnętrznym, takie jak: nadwyżka podaży nad popytem ropy, zdjęcie embarga na zakup surowca z Iranu, wzrost presji konkurencyjnej na europejskie rafinerie oraz dążenia

dywersyfikacyjne polskich rafinerii. Co ważne, aktualizacja ma wykazać, czy projekt jest uzasadniony i opłacalny biznesowo (wcześniej całkowitą wartość projektu szacowano na 2 mld zł) [1]. W październiku 2016 roku projekt budowy rurociągu naftowego Brody-Adamowo znalazł się na nowej liście projektów wspólnego zainteresowania Wspólnoty Energetycznej [8]. W 2017 roku inwestycja znalazła też swoje miejsce w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego szeregu polskich gmin. Rozpoczęto także konsultacje społeczne w tychże gminach. W czerwcu 2017 roku po raz kolejny podwyższony został także kapitał zakładowy spółki „Sarmatia” [6].

W rezultacie poczynionych dotąd ustaleń można stwierdzić, że barierę stanowi istnienie szeregu niewyjaśnionych do końca spraw, jeśli chodzi o uzasadnienie ekonomiczne tego przedsięwzięcia. Zasadniczym problemem jest bowiem opłacalność samego połączenia Odessa-Brody przy transporcie na Zachód kaspijskiej ropy. Wciąż wątpliwy jest przesył przez Ukrainę odpowiednio dużych ilości surowca, choć stanowisko władz Azerbejdżanu wydaje się zwiększać nadzieje w tej kwestii. Realne jest jednakże to, iż inwestycja może okazać się nieopłacalna. Dodatkowy problem stanowi uruchomienie konkurencyjnego ropociągu BTS-2, transportującego rosyjską ropę w kierunku zachodnim [10, s. 276-278]. Ropociąg ten omija system rurociągu „Przyjaźń”, a zatem także Polskę i Ukrainę. Chociaż ekonomiczny sens realizacji i wykorzystywania rurociągu Brody-Adamowo nadal budzi wątpliwości, to jego los zależy przede wszystkim od rozwoju relacji energetycznych w szybko zmieniającej się rzeczywistości. Obserwowany powrót do koncepcji rurociągu Brody-Adamowo należy postrzegać, jako kolejny wyraz dążeń Polski i Ukrainy do zmniejszenia znaczenia Rosji, jako kluczowego regionalnego eksportera węglowodoryw.

Zakończenie

Wnioski, jakie płyną z przeprowadzonych badań są następujące: pomimo wskazanych korzyści, wynikających z powstania rurociągu łączącego Adamowo i Brody, powstanie tej inwestycji budzi wątpliwości. Wznowienie projektu byłoby korzystne dla Ukrainy, umożliwiając dostawę ropy konkurencyjnej wobec rosyjskiej. Projekt należy rozpatrywać nie tylko w kategoriach ekonomicznych, lecz także politycznych. Istotnym celem inwestycji jest bowiem zdywersyfikowanie dostaw ropy dla odbiorców w Polsce i innych zainteresowanych

państwach. Polski Naftoport w Gdańsku jawi się w takim scenariuszu zarywno jako narzędzie importu, jak i eksportu surowca.

Trzeba stwierdzić, że wobec znaczenia, jakie posiada w imporcie ropa rosyjska, dostawy poprzez rurociąg Brody-Adamowo mogą odgrywać dla Polski raczej marginalną rolę. Rosja posiada też własną infrastrukturę mogącą eksportować surowiec na Zachód. Istnieją wątpliwości, czy powstałym rurociągiem będzie płynęło wystarczająco dużo ropy, aby uczynić tę inwestycję opłacalną. Nadzieje budzi jednakże zainteresowanie eksportem ropy przez terytorium Ukrainy ze strony Azerbejdżanu, posiadającego bogate złoża surowca.

Należy podkreślić w interesie zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego Polski i Ukrainy (a także innych państw korzystających z rosyjskich dostaw surowców energetycznych) leży tworzenie nowych kierunków dostaw węglowodoryw. Zarywno Polska, jak Ukraina powinny korzystać z geopolitycznego położenia swoich państw, mając na względzie zarywno ekonomiczne, jak i polityczne uwarunkowania. W szybko zmieniającej się rzeczywistości (czego wyrazem jest choćby możliwość dostaw z Iranu) ważne jest zadbanie o posiadanie w arsenale różnorodnych narzędzi umożliwiających zwiększenie swobody manewru.

Źródła i literatura

1. Azerbejdżan i Ukraina chcą wznowić projekt rurociągu Odessa-Brody, Portal morski.pl, 15.07.2016, <http://www.portalmorski.pl/offshore/32292-azerbejdżan-i-ukraina-chca-wznowic-projekt-rurociagu-odessa-brody> (10.06.2017).
2. Bieliń S. Geopolityczne myślenie o łądzie międzynarodowym, „Przegląd Geopolityczny” 2009, t. 1.
3. Chalupiec I., Filipowicz C., Rosja, Ropa, Polityka, czyli o największej inwestycji PKN ORLEN, Warszawa 2009.
4. Inwestycje: dla ropy z Azerbejdżanu, Portal górnictwa Nettg.pl, 02.08.2011, <http://nettg.pl/news/21874/inwestycje-dla-ropy-z-azerbejdżanu> (14.06.2017).
5. Komisja Europejska, Bruksela, dnia 06.03.2013, C(2013) 1155 final corr., http://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases/245930/245930_1430504_211_2.pdf (11.06.2017).
6. MPR "Sarmatia" z wyższym kapitałem na projekt rurociągu Brody-Adamowo, Nafta.wnp.pl, 16.06.2017, <http://nafta.wnp.pl/mpr-sarmatia-z->

wyzszym-kapitalem-na-projekt-rurociagu-brody-adamowo,300339_1_0_1.html (16.06.2017).

7. Prezes PERN będzie odpowiadał za kaspijski ropociąg do Polski, Biznesalert.pl, 12.04.2016, <http://biznesalert.pl/prezes-pern-szefem-spolki-odpowiedzialnej-za-budowe-ropociagu-brody-adamowo> (10.06.2017).

8. Projekt budowy rurociągu naftowego Brody-Adamowo na nowej liście projektów wspólnego zainteresowania Wspólnoty Energetycznej, Sarmatia.com.pl, <https://sarmatia.com.pl> (15.06.2017).

9. Ropociąg Brody-Adamowo. Projekt budowy rurociągu naftowego Brody-Adamowo, Sarmatia.com.pl, <https://sarmatia.com.pl/pci/ropociag-brody-adamowo> (10.06.2017).

10. Wojcieszak Ł. Bezpieczeństwo naftowe Polski – problem dywersyfikacji, Przemysł: 2015.

11. Zięba R. Międzynarodowe implikacje kryzysu ukraińskiego, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, nr 2 (t. 50) 2014..

Войчешак Лукаш. Значення та перспективи польсько-українського співробітництва в галузі нафтової безпеки в контексті імплементації трубопроводу Броди-Аданово. У роботі розглядаються проблеми безпеки нафти у відносинах між Польщею та Україною. Ключовою проблемою в цих відносинах є будівництво газопроводу, що зв'язує Броди та Аданово. Ці інвестиції вважаються ключовими для енергетичної стратегії та диверсифікації напрямків постачання нафти, однак його економічний сенс та економічна ефективність є сумнівними. У документі представлені як причини цієї інвестиції, так і потенційні вигоди від її впровадження, а також слабкі сторони проекту та можливі перспективи її проведення. За словами автора, сумнівно, чи достатня кількість нафти буде проходити через запланований трубопровід, щоб зробити ці інвестиції вигідними. Зокрема, проблематично забезпечити надійне та стабільне постачання сировини. Проте останнім часом все більший інтерес викликає експорт нафти через територію України з Азербайджану, що має багаті родовища сировини. З метою підвищення енергетичної безпеки Польщі та України необхідно створити нові шляхи постачання вуглеводнів. Польща та Україна повинні скористатися геополітичними позиціями своїх держав, розглядаючи як економічні, так і політичні детермінанти. У швидко мінливої реальності, яку можна назвати варіантом постачання нафти з Ірану, важливо забезпечити різноманітні інструменти та альтернативи для збільшення гнучкості.

Ключові слова: нафтова безпека, Польща, Україна.

Войчешак Лукаш. Значение и перспективы польско-украинского сотрудничества в области нефтяной безопасности в контексте реализации трубопровода Броды-Адамово. В статье рассматривается безопасность нефти в отношениях между Польшей и Украиной. Ключевой проблемой в этой связи является строительство трубопровода, связывающего Броды и Адамово. Эти инвестиции считаются решающими для энергетической стратегии и диверсификации направлений поставок нефти, однако ее экономический смысл и экономическая эффективность сомнительны. В документе представлены как причины этого инвестирования, так и потенциальные выгоды от его реализации, а также слабые стороны проекта и возможные перспективы строительства трубопровода. По мнению автора, сомнительно, будет ли достаточное количество нефти проходить через запланированный трубопровод, чтобы сделать эту инвестицию прибыльной. В частности, проблематично обеспечить надежную и стабильную поставку сырья. Однако в последнее время все больше растет интерес к экспорту нефти через территорию Украины из Азербайджана, которая имеет богатые запасы сырья. В целях повышения энергетической безопасности Польши и Украины должны быть созданы новые маршруты доставки углеводородов. Польша и Украина должны извлечь выгоду из геополитического положения своих государств, учитывая как экономические, так и политические детерминанты. В быстро меняющейся реальности, примером которой является вариант поставки нефти из Ирана, важно обеспечить различные инструменты и альтернативы для повышения гибкости.

Ключевые слова: нефтяная безопасность, Польша, Украина.

Стаття надійшла до редколегії
27.04.2017 р.